

даних етапів у дітей старшого дошкільного віку з аутистичними порушеннями, що дасть змогу виділити принципи та розробити прийоми колекційної роботи щодо виправлення мовленнєвих порушень та корекції аутистичних особливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолингвистики. Учебное пособие. Третье, переработанное и дополненное издание. – Издательство «Лабиринт». – М., 2001. – 304 с.
2. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики: Учебник для студ. высш. учеб. заведений. – 4-е изд., испр. – М.: Смысл; Издательский центр «Академия», 2005. – 288 с.
3. Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М., Костин И.А., Веденина М.Ю., Аршатский А.В., Аршатская О.С. Дети и подростки с аутизмом. Психологическое сопровождение. – М.: Теревинф, 2005. – 224 с.
4. Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М. Аутичный ребенок. Пути помощи. – М.: Теревинф, 2000. – (Особый ребенок). – 336 с.
5. Психолингвистика. Теория речевой деятельности / В.А.Ковшиков, В.П.Глухов. – М.: АСТ: Астрель, 2007. – 318, [2]с. – (Высшая школа)
6. Психолого-педагогический словарь // Сост. Рапацевич Е.С. – Минск: «Соврем. слово», 2006. – 928 с.
7. Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: Монографія. – К., 2009. – 385 с.

УДК: 373-056.263.064.2

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ ПЕДАГОГА-ДЕФЕКТОЛОГА З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ

Бодруг Є.С.

вчитель-сурдопедагог дошкільної групи
Чернівецької загальноосвітньої школи-інтернату № 2,
вчитель вищої категорії, «Старший вчитель»

У статті розглядаються питання, які розкривають теоретико-практичні аспекти спілкування сурдопедагога з батьками дітей з вадами слуху дошкільного віку та шляхи згуртування батьківського колективу.

В статье рассматриваются вопросы, которые раскрывают теоретико-практические аспекты общения сурдопедагога с родителями детей с недостатками слуха дошкольного возраста и пути объединения родительского коллектива.

The article considers the questions that reveal the theoretical and practical aspects of communication of a deaf educator with the parents of children with impaired hearing of pre-school age and the path of unification of the parent group.

Ключові слова: сім'я, дошкільне виховання, спілкування, батьки.

Ключевые слова: семья, дошкольное воспитание, общение, родители.

Keywords: family, preschool education, communication, parents.

У даній статті ми продовжуємо розглядати роботу з налагодження спілкування в ланці: «батьки – нечуюча дитина – сурдопедагог», основним етапом якої є теоретичні основи спілкування. Нами вже були розглянуті такі складові: обстеження слуху, підбір слухового апарату та догляд за ним; як підтримувати контакт з нечуючою дитиною; перший і найважливіший вчитель – мама. Наступним аспектом роботи даного етапу є

Дім – чудове місце для навчання.

Дитина з вадами слуху має обмежений життєвий досвід, недостатні знання про навколишній світ. Гнучкість реакції, здатність до узагальнення у такої дитини недостатньо розвинуті. Якщо вміло спрямовувати процес виховання, планомірно й систематично прищеплювати з раннього віку потрібні уміння і навички, давати знання, формувати мову, результати будуть досить хорошими. Мислення нечуючої дитини, яка не володіє мовою, конкретне невіддільне від її практичної діяльності. Якщо подивитись на щоденну діяльність родини вдома, можна побачити багато можливостей для навчання мови дитини. Починати треба з найпростішого: сніданок, обід, вечеря створюють багато можливостей для навчання. Під час прийняття їжі дитина знаходиться біля матері і може чути, що до неї говорять, і одночасно зчитувати з губ. Мати може сказати: «Це каша. Каша смачна. Каша з

молоком.» або «Їж суп. З'їв увесь суп – ти молодець!»

Можна також говорити про предмети, якими дитина користується: «Це твоя тарілка. Візьми ложку. Впала виделка. Постав чашку на стіл». Доречним буде закріплення виразів, якими користуються у сім'ї щодня: «Смачний компот. Хочеш молока? Помий брудні руки. Огірок квасний. Не хочеш більше їсти?». Під час приготування їжі є багато можливостей включати дитину у практичну діяльність і закріплювати мовний матеріал. Діти люблять допомагати дорослим. Наприклад, мати готує їсти і звертається до дитини: «Я варю борщ. Дай мені буряк, будь ласка! Помий моркву. Налий води в каструлю». А скільки мовного матеріалу може бути сприйнято і закріплено під час збирання та миття посуду після їжі: «Візьми, принеси, поклади... тарілку, ложку, виделки. Мама миє посуд. Вода гаряча. Вода холодна». Можна вчити дитину сортувати предмети згідно категорії: «Тут виделки. Тут маленькі ложки. Тут великі ложки». Часто неочікувані і незаплановані дії створюють найкращі можливості для розвитку мовлення: «Ой! Молоко розлилося! Витирай розлите молоко!» або «Хліб упав. Підніми хліб». Батьки не повинні забувати говорити і про те, що дитина відчуває, чим переймається: «Ти голодний? Любиш молоко? Ти хочеш молока чи чаю? Що будеш їсти?»

Важливим для навчання є час, коли дитина прокидається чи лягає спати. Можна багато разів повторювати слова-назви речей, які дитина знімає перед сном і одягає для сну. Можна говорити і про частини тіла дитини, наприклад, такий мовний матеріал: «Зніми сорочку, потім штани. Одягни піжаму. Тягни майку сильно вгору!» або «Це твоя ліва рука. Зніми з правої ноги шкарпетку. Вдягни светр через голову».

Допоможе батькам у роботі з дитиною малюнковий словник, який можна зробити по темах: «Страви на сніданок (обід, вечерю)», «М'ясо, ковбаси», «Овочі», «Фрукти», «Одяг», «Взуття» тощо. Зробити його не складно, долучаючи до роботи свою дитину. Малюнки можна вирізати з журналів або намалювати власноруч.

Ще важливим місцем для навчання дитини у домі є ванна кімната. Коли дитина миє обличчя, руки, чистить зуби, можна закріплювати такий мовний матеріал: «Візьми мило. Мий руки. Мило слизьке. Це рушник. Витирай руки, обличчя. Рушник м'який». Якщо дитина не любить чистити зуби, можна у формі гри привчити її до цієї процедури. Дозвольте дитині пограти з тюбиком, покажіть, що його можна стискати – і буде виходити паста. Кран з водою можна закрити і відкрити. Закріплюйте назви: зубна щітка, тюбик, паста, зуби, вода, вгору, вниз.

Вдома завжди є робота, яку потрібно виконувати щодня. Таке повторювання домашньої роботи дає багато можливостей для поповнення словника дитини. Батьки багаторазово можуть повторювати одні й ті ж слова і вирази, проте у різних ситуаціях. Врешті решт, дитина почне розуміти їх і запам'ятовувати.

Треба витирати *пил* зі столу, поставити *крісла* на місце. У крісла і стола є *ніжки*. Кожного дня треба стелити *ліжко*. Тоді можна поговорити про *подушки*, *ковдри*, *простирадла*, *наволочки*, *покривала*. Можна сказати, якого вони кольору: *білі*, *рожеві*, *блакитні* тощо. Коли заправляєте ліжко, називайте, кому воно належить: «Це ліжко для мами і тата. Воно велике. Тут спить Таня. Ліжко маленьке». Ковдра може бути *теплою*, *м'якою*.

Прання є наступною, часто повторюваною діяльністю. І тому створює багато можливостей для розвитку мовлення і збагачення досвіду дитини. *Брудний одяг* треба *випрати, чистий* - *розвішати, посушити, поскладати*. Діти можуть у цьому допомогти і засвоїти такі поняття: *брудний-чистий, великий-маленький, мамин, батька, братика, сестрички*. Називайте з дітьми одяг, з чого зроблений, якого кольору, чим оздоблений. Використовуйте можливість поговорити з дитиною під час складання речей: «Це речі мами. Поклади у шафу. Це речі тата. Поклади на полицку».

Якщо сім'я живе в селі, це відкриває нові можливості для обговорення або поповнення словника. Наприклад, це може бути догляд за свійськими тваринами, робота на городі або у саду. Діти полюбляють допомагати на городі, збирати урожай, поливати грядки, прибирати сніг та сухе листя. Поясніть дитині, де можна поливати, що дати їсти курці, а що свині чи корові. Розповідайте про рослини, як садити їх, доглядати за ними, збирати. Можна придбати для дитини маленьку лопату, граблі, сапу і залучати до роботи, обговорюючи її дії. Не забувайте хвалити дитину! І пам'ятайте важливе правило: **говорити близько до дитини, щоб вона могла бачити і чути, що їй говорять!** Вимагайте повторити почуте і слідкуйте за вимовою. Спочатку батькам здається, що вони говорять постійно. Але мовлення повинно бути присутнім у кожній ситуації, щоразу – це дуже важливий фактор, який вимагає багато зусиль від батьків. Але з часом, коли родина побачить зростаючу зацікавленість дитини, вона почне радіти її успіхам, і це дасть сили для подальшої роботи.

Щоденні розвиваючі ігри та забави

Гра є засобом навчання для дитини. Гра дає знання про предмет, з яким дитина бавиться, вчить, що можна, а що ні, робити з ним. Часом, у процесі гри, дитина наслідує дії дорослих або тварин. Під час гри малюк відкриває для себе багато цікавих речей про людей, тварин – тих, з ким вона на даний момент забавляється. Діти здобувають нові вміння під час гри, зміцнюють тіло, тренують уяву, розвивають мислення, творчість і креативність. Навчаються вони чіткості і точності рухів, які знадобляться у майбутньому. Також під час ігор дитина здобуває знання про партнерство – у грі неодмінним фактором є вміння співіснувати і співдіяти з іншими. Вчать давати, брати, ділитись, очікувати своєї черги. Приходить вміння бути повноцінним членом групи,

працювати у команді разом з іншими дітьми для досягнення спільної мети.

Гра створює всі умови для дитини робити власні дослідження і відкриття оточуючого світу. Вона дає можливість бачити, чути, торкатися, користуватись набутими знаннями, радіти і досягати успіху.

Для гри дітям потрібні товариші по забавах, іграшки, а також можливість самостійно вирішувати, як буде проходити гра. Часом дитина може знайти для гри щось зовсім несподіване, або гратись у найнеочікуваніших місцях. Наприклад, відкривання-закривання дверей може бути цікавим, складання і виймання посуду з шафи для більшості дітей є захоплюючим заняттям. Батькам це дає можливість назвати ці предмети і дії, допомогти дитині повторити ці назви. Все, що дитина робить під час гри і чим грається, можна висловити словами. Не втрачайте таку можливість! Головною метою гри є заохочення дитини дивитися, слухати, відчувати вібрації звуків і відтворювати почуте, називати предмети, дії. З чого починати? З того, до чого дитина готова на даний час. Найперше, одягання. Можна погратись у вбирання ляльки чи самої дитини, молодшого братика чи сестрички. Не забувайте одягти слуховий апарат!

Треба створити умови, щоб дитина раділа тому, що вона допомагає мамі граючись. Заохочуйте дитину слухати, розглядати, називати. Оберіть одну річ і дайте дитині. Промовляючи: *«Це плаття. Одягни плаття ляльці»* або *«Це сорочка. Одягни свого братика»*. Одягаючи, промовляємо назви і дії; спонукаємо повторити. Для подальшого вдосконалення таких забав можна створити «Книжку одягу» з підписами. Можна ускладнювати гру, називаючи колір речей: *«Одягни червону сорочку. Одягни білу шапку»*. Під час гри можна дозволити обрати те, що дитина хоче одягнути: *«Яку хочеш сорочку? Ти обрав зелену, добре! Одягай зелену сорочку»*. Дитина може навчитися розрізняти і називати приналежність одягу чи взуття: *«Це мамина кофта. Це мої штани»*.

Для формування понять «великий-малий» та використання у мовленні цих слів, можна пограти у наступну гру. Візьміть 2 коробки – велику і маленьку, оберіть черевики тата і дитини, перемішайте їх. Разом з малюком визначаємо, в яку коробку кладемо великі черевики, у яку – маленькі. Проговорюємо: *«Великий черевик! Покладемо у велику коробку! Це маленький черевик. Покладемо у маленьку коробку!»* Можна вигадати різні варіанти цієї гри. Скласти все велике взуття зліва, а маленьке – справа. Можна скласти у відповідне місце взуття тата – воно велике. На іншу полицю взуття сестрички, бо воно – маленьке.

Можна використовувати гру «сортування», для засвоєння поняття форм предметів. Набагато легше нечуючій дитині засвоїти поняття форми в ігровій формі вдома, користуючись предметами щоденного вжитку. Приготуйте предмети різної форми: кубики, м'ячі, коробки, тарілки. Створіть ситуацію, яка дасть можливість тренуватись із предметами різної форми. З часом дитина почне вживати слово, що описує предмет: *«М'яч круглий, кубик квадратний, тарілка кругла, коробка прямокутна»*. Для того, щоб дитина навчилась класифікувати і сортувати, вона повинна навчитись порівнювати предмети, оцінювати, що є спільного, а чим відрізняються ці предмети. Допоможіть дитині сформувати поняття, які дадуть можливість порівнювати предмети не тільки за розміром і кольором, а й за смаком. Важливим є формування поняття про лічбу під час гри вдома. Тут підійде гра у «накривання на стіл». Наприклад: *«Полічи, хто є вдома. Поклади 2 тарілки. Дай 3 ложки»*. З хлопчиком можна погратись у «гараж»: *«Це машина. Тут 1 машина. У гаражі 2 машини. Це автобус. Автобус – один»*. Допомогає засвоювати лічбу нанизування різних предметів: *«Тут 3 намистинки. Візьми 2 гудзика. У мене 4 намистинки»*. Можна попросити дитину перебрати і полічити квасолю, називаючи і колір: *«Один, два... білих квасолин»*. Поняття про час у дітей формується дуже повільно. Допоможуть у формуванні поняття про час ігри з годинником. Не бійтесь проводити експерименти для засвоєння поняття часу. Наприклад, щоранку показуйте годинник і промовляйте: *«7 годин. Час вставати»*. А ввечері, показуючи годинник, кажіть: *«9 годин. Час лягати спати»*. Можна пограти з лялькою або ведмедиком і годинником. Показуємо на годиннику час і демонструємо, що робить лялька у цей час: встає чи грається, обідає або гуляє, тощо. Закріплюємо вирази: *«7 годин – лялька прокидається. О другій годині вона обідає»*... Таким чином можна підготувати дитину до визначення часу і дії, яку виконуємо у цей час. Наприклад: *«9 година. Час лягати спати»*, *«2 година. Час обідати»*. Важлива робота батьків над розвитком дрібної моторики рук дітей. Наприклад, складання мозаїки, шнурування (черевика, кросівка або спеціальної іграшки), складання пазлів, перебирання гудзиків та нанизування їх за розміром. Дуже люблять діти гратись з водою. Закріплюйте під час таких ігор мовний матеріал: *«Холодна вода. Гаряча вода»*. Коли «купаємо» ляльку, промовляємо слова і вирази: *«Вода тече. Мий ляльку милом. Помий брудне обличчя. Помий руки»*. Коли купається дитина, можна погратись з піною, плаваючими іграшками. Закріплюємо мовний матеріал. Наприклад: *«Тут піна – подуй на піну. Вона плаває. Тут качка. Вона плаває. Це губка. Стисни сильно. З неї тече вода»*. Простими і водночас цікавими можуть бути ігри на пізнання свого тіла. Можна використати меблі, які є вдома. Або приготувати коробки з картону. Добре, якщо у грі приймуть участь брат чи сестра. Під час такої гри діти проходять, пролізають, пробігають НАД перешкодами, ЧЕРЕЗ, ПІД, НАВКОЛО, ДО, ЗА. Долаючи перешкоди, промовляємо, що ми робимо: *«Пролізь під столом. Повзи навколо стільця. Стрибай до шафи. Ховайся за диван»*. Можна урізноманітнити цю гру, використовуючи іграшки.

Під час різноманітних ігор та забав дитина вчиться гратись і отримувати результат, який не завжди може

бути хорошим. Коли швидко бігає – може впасти, коли розкладає посуд (якщо чашку покладе на край столу) – може розбити чашку. Дитина вчить причини і наслідки своїх дій, здобуває свій досвід, вчиться розв'язувати проблеми «методом спроб і помилок». Дайте дитині можливість спостерігати за змінами, що відбуваються у ванні, коли додають гель або піну для купання, коли у молоко додають какао, коли у чай додають цукор. Такий досвід збагачує знання про навколишній світ, розвиває мислення дитини, вчить самостійно вирішувати проблеми.

А ще існують ігри, які вчать дитину слухати, допомагають зрозуміти, що слухання – це приємно і цікаво. Можна використовувати всі домашні прилади, які мають звучання: міксер, фен, пральна машина, радіо, телевізор, музичні іграшки. Кожний предмет з дитячого оточення, який видає звук, може використовуватись для формування усвідомлення про існування звуків у навколишньому світі. Першим етапом може бути гра-реагування на голос. Спочатку мати сідає навпроти дитини і вимовляє її ім'я і ім'я братика або сестрички. Хто почув своє ім'я – піднімає руку. Ускладнюючи гру, можна збільшити відстань, можна збільшити кількість гравців, можна додати таблички з іменами гравців. Вдалою буде гра з мікрофоном, яким може слугувати будь-який предмет (наприклад, ложка). Сідайте біля дитини, тримайте «мікрофон» і повторюйте голосні ритмічно – «а-а-а» або «о-о-о». потім, дайте «мікрофон» дитині. Нехай вона повторить те, що почула. Так можна «слухати» і «вимовляти» різні склади, ритми, слова. Гра «Слухання музики чи пісні» з радіо (телевізора, магнітофона) і спільне з дитиною диригування. Гра-розпізнавання звуків з оточуючого. Під час цієї гри дитина навчиться називати, який з двох (а згодом і більше) звуків вона чує. Можна використати барабан і дзвоник, каструлю і банку. Спочатку вдарити і самому назвати: «Я чула барабан!». Можна додати ще й малюнок барабана чи каструлі. Звуки, які створюють предмети домашнього вжитку, можуть використовуватися як інші версії цієї гри. Наприклад, гудіння пилососа, робота міксера. Дайте можливість доторкнутись і відчути вібрацію. Можна промовити «Голосно працює! Чуєш шум? Відчує тремтіння». Цікавою може бути гра з іграшками, які мають своє звучання. Коли дитина грається машиною, може озвучувати, як машина робить: «Машина їде, бр-р-р-р-р», «Літак летить, в-в-в-в-в», «Потяг їде, ту-у-у-у-у». Батьки повинні знати й використовувати можливість під час гри-слухання застосовувати різні мовні конструкції. Наприклад: «Слухай» (вказати на своє вухо), «Я чую», «Я не чую», «Це голосно», «Це звучить тихо», «Я чую барабан», «Я чую пилосос», «Я чую музику».

Усі діти з вадами слуху можуть навчитися слухати. Навіть дуже маленькі залишки слуху, з їх відповідним підсиленням, можуть допомогти вашій дитині. Коли вона зрозуміє, що у навколишньому світі існує безліч звуків, і почне реагувати на них згідно їх значення, тоді вона буде мати кращий контакт зі світом. Слухання власного голосу і голосу інших має позитивний вплив на розвиток мови дитини. Дуже важливим і цінним є бажання батьків проводити з дитиною заняття та ігри. Необхідним для всіх дітей є розуміння і визначення правил поведінки і послідовне їх дотримання. Діти з вадами слуху повинні засвоїти ті самі правила соціального існування, як інші діти, повинні дотримуватись дисципліни. Батьки, будуючи відносини з дитиною на основі взаємоповаги, любові, добрих стосунків, зможуть допомогти дитині пристосуватися і бути щасливою у щоденних стосунках з іншими.

Батьківські збори як засіб просвіти та згуртування батьківського колективу

Неодноразово відмічалось, що сім'я – це той основний осередок, де відбувається формування особистості дитини.

Вплив сім'ї на дитину – домінуючий, унікальний, а багато в чому й незамінний. До 5 років дитина отримує більше 60% інформації про зовнішній світ, і лише 40% - припадає на всі наступні роки. Направляючи свою роботу з батьками, ми проводили так звані «лекторії» у батьківському університеті. Крім такого суто теоретичного спілкування з батьками, ми також проводимо щопонеділка та щоп'ятниці індивідуальні консультації. Під час таких консультацій батьки отримують поради: як працювати з дитиною вдома; індивідуальні завдання на вихідні чи канікулярні дні тощо.

Під час такого спілкування з педагогами батьки просять поради у вирішенні сімейних проблем стосовно здоров'я дитини. Це говорить про довіру батьків до педагогів групи. З максимальним тактом, співчуттям та професіоналізмом ми спілкуємося з батьками.

У своїй роботі з батьками використовуємо такий вид спілкування та співпраці, як батьківські збори групи. Зазвичай, батьківські збори носять тематичний характер. Крім того, що ми вирішуємо проблеми групи, ми пропонуємо прослухати доповіді по тих темах, які хвилюють батьків, і не лише прослухати, а й поділитись власним досвідом, або й своїм баченням даної проблеми. Педагогічний колектив нашої групи готує теоретичний матеріал, наочно-демонстраційний (малюнки, ігри, таблички, дидактичні ігри, саморобки дітей, фотографії про життя у групі) з якими ми працюємо і можуть також працювати батьки вдома.

Представляємо деякі теми батьківських зборів.

Планування навчання – сімейна справа

У житті дітей батьки завжди приймають важливі рішення. Одне з основних пов'язане з вибором шляху та способу навчання дитини. Найкращим та найдієвішим способом є навчання у дошкільному спеціалізованому закладі, в якому основним є вербо-тональний метод – материнський метод. І чим раніше розпочато навчання,

тим більше шансів на позитивні результати. Ранній початок навчання – це, безумовно, передумова успіху, бо дитина ще не набула специфічних форм спілкування, не відчула своєї повноцінності.

Вибір дошкільного закладу і школи – справа всієї родини. Добре, коли батьки разом відвідують дошкільний заклад, збирають інформацію і можуть ділитися нею.

Батькам потрібно багато спілкуватись з різними спеціалістами при оформленні дитини на навчання. Це допоможе при обстеженні мови та слуху малюка, стану її здоров'я. розмовляючи з педагогами групи, батьки мають звернути увагу на здібності дитини, її досягнення, вміння. Дуже важливо – розповісти про особливі потреби малюка, чого очікують від дитини у майбутньому.

Отже, батькам потрібно звернути увагу педагогів на: ступінь пошкодження слуху дитини; актуальні можливості дитини в мовленні; інтелектуальні здібності дитини; її мотивації та особливі риси; можливості родини.

Останнім часом потреби у навчанні дітей з вадами слуху сильно змінюються. Тому навчання у дошкільному закладі в перші роки використовується програма, яка сконцентрована на побудові мовної системи. Батьки можуть переконатися, що для слабчучої дитини це буде найкращим. Така програма використовує залишки слуху для розуміння та навчання мови. Це передбачає використання індивідуальних слухових апаратів. При цьому одним з допоміжних засобів є чуттєвий підхід (тактильно-слухо-зоровий), а також зчитування з губ.

Перед початком навчання у дошкільному закладі, батькам необхідно підготувати дитину. Якщо є старші брат чи сестра, які навчаються у школі, вони можуть слугувати прикладом для наслідування. Якщо немає, потрібно разом з дитиною відвідати школу, поспілкуватись із педагогами, дітьми.

У подальшому, коли дитина вже навчатиметься у школі, батьки мусять цікавитись її навчанням, поведінкою, бути у постійному контакті з вчителем, вихователями. Ми пропонуємо батькам перевіряти дома знання та вміння дітей, набуті у групі. Це дасть можливість дитині привчитися до систематичного навчання, покращить розвиток і відповідальність як дитини, так і батьків.

Твоя дитина як член суспільства (про культуру поведінки)

У перші роки життя дитина концентрує свою свідомість, енергію і зацікавленість на собі. Вона живе у власному світі.

Поступово світ дитини розширюється за рахунок кількості людей та місць перебування. І батьки відіграють важливу роль у розумінні світу, який оточує їх дитину. Виховуючи малюка, батьки навчають його мови, першої у його житті, яка стимулює розвиток її соціальної активності. Дім є першим і найголовнішим місцем, у якому дитина вчиться як член родини. Дитина дізнається про культурні цінності, що таке взаємоповага, а прикладом стосунків між людьми для дитини є взаємовідносини між батьками.

Взаємоповага у родинному колі, врахування потреб інших, вміння перепросити та уважно слухати те, що кажуть інші – це і є вміння культурно поводитись.

Проте також існують стосунки поза родинною. Батьки повинні допомогти своїй дитині засвоїти правила поведінки у житті через дисципліну, через вміння брати відповідальність за свої вчинки. Якщо дитина з вадою слуху відчуватиме, що батьки справедливо ставляться до кожної ситуації, вона навчатиметься бути відкритою і справедливою. Деякі батьки намагаються розв'язати будь-яку проблему дитини, задовольнити всі бажання малюка. У майбутньому це може стати джерелом проблем не лише для дитини, але й для самих батьків. Адже люди поза домом не завжди будуть поступатись вашій дитині, тож допоможіть їй розв'язувати кожну ситуацію самостійно і відповідно до загальноприйнятих норм поведінки. Кожне суспільство встановлює правила, які допомагають його членам жити у злагоді і гармонії. У міру розуміння дитиною того, яка поведінка є відповідною, а яка невідповідною, вона повинна зрозуміти, якими будуть наслідки недотримання правил. Це вчить її відповідати за свою поведінку.

Ще раз наголошуємо: **батьки показують приклад такої поведінки, якої вимагають від дитини**. Батьки в першу чергу є прикладом того, які звичаї прийняті у сім'ї. ставлення членів родини один до одного дають приклад для розвитку суспільних відносин і гарних манер. Дитина з вадами слуху може і не навчитися усім вимогам суспільної поведінки так, як дитина, яка чує. Вона потребує спеціальної допомоги, щоб зрозуміти і користуватися потрібною мовою. Тому настільки важливим є приклад і пояснення батьків. Створіть багато ситуацій, щоб дитина чула вживання таких слів, як: «Дякую», «Пробачте», «Будь ласка», «Доброго дня», «До побачення» тощо.

Наступним завданням для дитини з вадою слуху є навчитися спілкуватись з іншими, навчитись терпляче ставитись до тих, хто намагається зрозуміти її мову і мовлення. Потрібен час, щоб дитина усвідомила потреби оточуючих і зрозуміла, що вони так само важливі, як і її власні. Пояснення та формулювання цього різними способами допоможуть дитині зрозуміти цю просту істину. Поступово дитина навчиться думати про почуття і права інших людей. Наприклад, якщо ваш малюк раптом вдарить якусь дитину, вона плакатиме або дасть здачу. Треба навчити, що результат може бути поганим або хорошим. Показуйте, що вам дуже приємно, коли дитина чемна, цілує вас, добре грається з іншими дітками.

Коли батьки діляться зі своєю дитиною важливими знаннями чи власним досвідом, переконаннями та цінностями, тоді дитина стане джерелом їх гордості, а також гордості всієї родини, і суспільства загалом. Це є величезним даром, яким батьки можуть наділити свою дитину.

Мова почуттів або виховання почуттів у дитини з вадою слуху

Вже з самого народження людина є індивідуальністю. Під час росту та розвитку діти можуть мати значні досягнення у одній сфері, а інша сфера буде навпаки супроводжуватись великими труднощами.

Батьки частіше звертають увагу і коментують те, що дитина не може зробити. А треба навпаки – у першу чергу треба звернути увагу на те, що дитині вдається добре. Батьки впевнені у тому, що дитина усвідомлює власні успіхи. Але це не зовсім вірно. Подаруйте дитині свою радість при досягненні нею мети, ви маєте допомогти їй усвідомити, що вона розумна, важлива для вас. Допоможіть розвинути позитивну самооцінку у свого малюка, хай вона здобуде почуття власної гідності. Навчіть дитину розпізнавати і реагувати на власні почуття. Адаже емоції – це невід’ємна частина життя кожної людини.

Часом дитина буває сумною, переляканою, агресивною. Вчіть вживати назви цих почуттів, збагачайте мову дитини. Наприклад: «Бачу, що ти щаслива!», «Яка гарна посмішка!», «Бачу, що ти розгнівана (зла)», «Ти впав. Болить коліно?», «Боїшся лишатись сам?», «Тато злий. Він нервується», «Брат радіє. Він сміється.»

Навчаючи вживати подібні слова у своєму мовленні, ви вчите дитину справлятися із негативними почуттями.

Кожна дитина потребує керування нею з боку батьків, особливо під час нападів злості чи розпачу. Потрібно навчати свою дитину розуміти те, що з нею відбувається, називати словами почуття, допомагати впоратись із поганим настроєм. Допомогайте дитині зрозуміти, що прояви злості не можна виміщати на інших або на іграшках. Подавайте дитині приклад своєю врівноваженою поведінкою. Діти тонко відчують настрій батьків і почувають себе винними у почуттях близьких. Не бійтесь зізнатись дитині: «Мама сьогодні нервова», або «Тато змучений сьогодні». На власному прикладі вчіть дитину вибачатися: «Вибач, мама сьогодні дуже втомлена. Пробач, що накричала на тебе!» Це дає зразок правильної поведінки у подібній ситуації.

Мабуть, усі діти на певному етапі свого життя час від часу бачать погані сни. Особливо виразно це починає проявлятися на п’ятому році життя. Заспокойте дитину, скажіть: «Усе добре. Мама (тато) поруч з тобою. Це був лише сон». Діти з вадами слуху, коли лягають спати, позбавлені контакту з оточенням, до того ж, у кімнаті темно. Для вирішення такої проблеми допомагає встановлений заспокійливий ритм дій про підготовці дитини до сну. Присутність батьків допомагає боротись зі страхом, дає дитині почуття безпеки, бо вона знає, що мама і тато поруч, щоб захистити її. Поки дитина почне розуміти слова, підтримуйте її ще й усмішкою.

Окремо варто сказати про розлуку, а також про емоції та почуття, що виникають внаслідок розлуки.

Батьки не мають змоги постійно знаходитись поруч з дитиною. Відповідно, діти мають привчитись і зрозуміти, що існує відсутність мами (тата) і її (його) повернення. Звертайтеся до дитини: «Я зараз повернуся. Тато(мама) на роботі. Ввечері тато (мама) прийде».

Щоденне повторювання ситуації із вашим «зникненням» і «поверненням» допоможе дитині зрозуміти розлуку. Поступово привчайте її до більш довгострокових відлучень.

Навчання у школі – це період, який триває досить довго у житті дитини та батьків. Подібна перша розлука зазвичай є важкою не тільки для дитини, але й для батьків. Підготуйте дитину розмовами про школу. Можливо, навіть варто відвідати школу з коротким візитом до 1 вересня. Вдома намалюйте з дитиною школу, клас, усе, що вона бачила в школі. Це допоможе не панікувати і пристосуватись до нових умов життя та перенести розлуку.

Часто діти не зважають на почуття інших. Допоможіть вашій дитині на прикладі оточуючих зрозуміти, що й в інших також є почуття. Ці емоції потрібно поважати. Поясніть дитині, як не стати причиною поганих емоцій для інших. Поступово у вашої дитини не існуватиме комплексу, і вона перестане концентруватись лише на собі, вважаючи себе найважливішою людиною на землі, дитина почне бачити себе частинкою цього світу, частинкою суспільства.

Постійне повторення понять, застосування мови, що описує почуття у відповідних ситуаціях допоможе дитині зрозуміти те, до чого не можна торкнутись – почуття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гречанюк Г., Зінкевич В., Димбовська С. Читання з губ. Поради батькам дітей зі зниженим слухом // Дефектолог. – 2010. – № 1.
2. Зінкевич В., Степаненко І. Діти зі зниженим слухом: особливості навчання // Дефектолог. – 2007. – № 9.
3. Леонгард Э.И. Формирование устной речи и развитие слухового восприятия у глухих дошкольников. – М.: Просвещение, 1971.

4. Леонгард Э.И., Самсонова Е.Г. Развитие речи детей с нарушенным слухом в семье. – М., 1991.
5. Луцько К.В. Говори. Думай. Запам'ятовуй : Посібник для учнів з вадами слуху, педагогів, батьків. – К., 1995.
6. Ступнікова Л.С., Чефранова Г.М., Якубовська Р.І. Виховання глухої дитини в сім'ї. – К.: Радянська школа, 1975.
7. Фомічова Л.І. Словник для розвитку української мови та інтелекту дитини. – К.: УДПУ ім.М.П.Драгоманова, 1995.
8. Шеремет М.К. Особливості формування мовлення у слабочуючих дітей: Методичні рекомендації. – К., 1996.

УДК 376(038)

ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СУРДОПЕДАГОГА

Бондар Є.О.

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

У статті зроблена спроба розкрити теоретичні основи педагогічного прогнозування в практичній роботі майбутнього вчителя-сурдопедагога.

В статтє предпринята попытка раскрыть теоретические основы педагогического прогнозирования в практической работе будущего учителя-сурдопедагога.

The paper attempts to reveal the theoretical basis of teaching in the practical prediction of future teachers surdopedagogs.

Ключові слова: прогнозування, випереджаюче відображення, діагностування, діагностико-прогностичний підхід.

Ключевые слова: прогнозирование, опережающее отражение, диагностирования, диагностико-прогностический подход.

Keywords: forecasting, faster display, diagnostics, diagnostic and prognostic approach.

Прогнозування – слово старогрецького походження, де «гнозис» означає «знання», а префікс «про» вказує на випередження. Набуття «випереджаючих знань» - головна сутність і призначення прогнозування. Вивчення нормативних курсів психолого-педагогічних наук передусім виконує функцію відображення педагогічної реальності у системі психолого-педагогічних понять і категорій. Але дана функція здебільшого включає описання і пояснення педагогічної дійсності, забуваючи про необхідність її передбачення, тобто випереджаючого відображення.

Випереджаюче відображення забезпечує вчителів випереджаючою інформацією, яка розглядається як інформація про подальший розвиток об'єкту відносно досягнутого рівня і можливі його стани в майбутньому. Вона дозволяє педагогу побачити можливі у віддаленому майбутньому зміни у змісті, організації, структурі навчання та виховання учнів, їх розвитку, можливості удосконалення системи освіти і діяльності школи.

Випереджаюча інформація включає: тенденції розвитку педагогічних об'єктів – інформацію, яка характеризує напрями розвитку відносно вже досягнутого рівня. Істотну роль у їх визначенні відіграють факти, явища, процеси, які виникають як у межах самого процесу, так і поза його межами, а також закони, закономірності, протиріччя розвитку; перспективи розвитку педагогічних об'єктів – інформація про найбільш ймовірні варіанти стану і функціонування педагогічних об'єктів у майбутньому; способи досягнення перспектив розвитку педагогічних об'єктів – інформація про найбільш ефективні методи, форми і засоби, використання яких дає можливість досягти перспектив. Способами досягнення виступають варіанти вирішення існуючих протиріч (проблем) з визначенням міри ефективності кожного варіанту і можливих впливів на розвиток об'єктів [5; 15].

Таким чином, самостійність прогнозування в педагогічній діяльності полягає в оволодінні випереджаючою інформацією. Тому прогнозування є обов'язковою умовою здійснення когнітивної (інформативної) функції педагогіки, а власне її випереджаючого відображення.

Випереджаюча інформація є судженням не про реальні, а можливі події. Тому прогноз у педагогічній діяльності має імовірнісний характер. «Ніякі передбачення не дають абсолютної впевненості в тому, - стверджував Б.С. Гершунський, - що явище, яке прогнозується, буде відбуватися так, а не інакше» [3; с.16]. Основними ознаками прогнозу є його інформативність, зв'язок з майбутнім, використання минулого і торішнього досвіду, імовірнісний характер, залежність від умов майбутнього, наукова обґрунтованість [3; с.24].